TULA-online.org

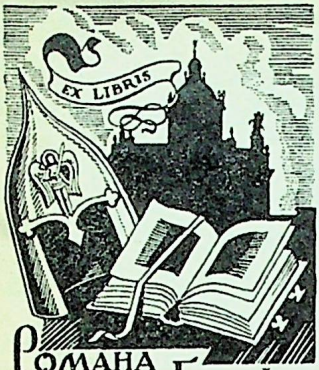

TULA-online.org

№ 67

ЗАГАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

ІВАН КОТЛЯРЕВСКИЙ

НАТАЛКА ПОЛТАВКА

УКРАЇНСЬКА ОПЕРА В ДВОХ ДІЯХ

ЛЯЙПЦІҐ
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ
головні склади:
BERLIN W 62 / ЛЬВІВ / WINNIPEG MAN. (Canada)

TULA-online.org

Досі появилися оці книжки:

1—6а. **Лепкий Б.**, Начерк історії української літератури (до нападів Татар). І., нове ілюстроване видання.
7. **Левицький-Нечуй Ів.**, Запорожці.
8. **Ляфонтен Ж.**, Байки (в 4 образками).
9—11. **Карпенко-Карий**, Суєта, нове видання.
12—14б. **Крушельницький Антін**, Іван Франко, поезія (Літературні характеристики укр. письменників, І).
15—16. **Руданський С.**, Співомовки (зі вступ. Лепкого).
17. **М. Вовчок**, Девять братів і десята сестричка Галя.
18—20. **Ахеліс Тома, др.**, Начерк соціольогії.
21. **Мамін-Сибіряк Д. Н.**, Чутлива совість.
22—23. **Ніцше Фр.**, Так мовив Заратустра. Часть І.
24—25. **Ніцше Фр.**, Так мовив Заратустра. Часть ІІ.
26—27. **Кміт Юрій**, В затінку й на сонці оповідання.
28—29а. **Збірник** народніх пісень і дум.
30—33а. **Чайківський И.**, Всесв. історія І. стар. віки (з ілюстр.).
34. **Кіплінґ Р.**, От собі казочки (з двома ілюстр.).
35—36. **Кіплінґ Р.**, От собі сторійки (з трома ілюстр.).
37. **Бернзон Б.**, Новоженці, комедія в двох діях.
38—39. **Ніцше Фр.**, Так мовив Заратустра. Часть ІІІ.
40. **Езоп**, Байки.
41—43б. **Барвінський В.**, Скошений цвіт, повість.
44—47. **Раковський Ів. др.**, Психольогія, І.
48. **Андреєв Л.**, Три оповідання.
49—50. **Карпенко-Карий**, Хазяїн, комедія.
51. **М. Вовчок**, Сестра, Козачка, Чумак (оповідання).
52. **Бернзон Б.**, Понад сили, драма.
53—56. **Чайківський И.**, Всесвітна історія ІІ, серед. віки.
57—59. **Ніцше Фр.**, Так мовив Заратустра. Часть IV (кінець).
60. **М. Вовчок**, Від себе не втечеш (оповідання).
61—62. **Ібзен Г.**, Будівничий Сольнес, драма.
63—64. **Гоголь М.**, Тарас Бульба, повість (з ілюстр.).
65. **Руданський С.**, Цар-соловей, поема-казка.
66. **Мольєр Ж. Б.**, Лікар-мимоволі, жарт у 1 дії.
67. **Котляревський Ів.**, Наталка Полтавка, укр. опера.
68—72. **Чайківський И.**, Всесвітня історія ІІІ, нововічна.
73—74. **Миколишин Д.**, Розлада, драма.
75. **М. Вовчок**, Кармелюк, Невільничка (оповідання).
76—77. **Геновефа**, опов. (з образк.).
78. **Куліш П.**, Орися, Дівоче серце, Січові гості.
79. **Кобилянська Ольга**, Некультурна, новеля.
80. **Кобилянська Ольга**, Valse mélancolique.
81—84. **Франс Ан.**, На білих скалах, повість.
85—86. **Толстой, Л.**, Живий труп, драма.
87—91. **Барвінський О.**, Спомини з мого життя, І.
92. **Ярченський С.**, Княгиня Любов, драма.
93. **М. Вовчок**, Сон, Одарка, Чари, Ледащиця.
94—98. **Лепкий Б.**, Начерк іст. україн. літер., книжка ІІ.
99. **М. Вовчок**, Інститутка.
100—103. **Антонович В.**, Коротка історія Козаччини.
104. **Аверченко**, Гумористи.
105. **Барвінок Г.**, Русалка.
106—107. **Лепкий Б.**, М. Шашкевич (Літ. хар. укр. письм. ІІ).
108—110б. **Куліш П.**, Чорна Рада, повість.
111. **Толстой Л.**, Полонений на Кавказі, правд. подія.
112—113. **Бергзон, Ан.**, Вступ до метафізики.
114. **Франс Анатоль**, Комедія про чоловіка, що оженився з немовою, жарт у 2 актах.

TULA-online.org

ІВАН КОТЛЯРЕВСКИЙ

НАТАЛКА ПОЛТАВКА

УКРАЇНСЬКА ОПЕРА В

ДВОХ ДІЯХ

УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ КИЇВ—ЛЯЙПЦІҐ

ГОЛОВНІ СКЛАДИ:

Книгарня Наукового Тов. ім. Шевченка у ЛЬВОВІ Ринок 10	Українська Накладня с. з о. п. BERLIN W 62 Kurfürstenstr. 83	Товариство „Просвіта“ у ЛЬВОВІ Ринок 10

Printed in Germany

TULA-online.org

TULA-online.org

ОСОБИ

Наталка, українська дівчина.
Ґорпина Терпилиха, її мати,
Петро, любовник Наталки.
Микола, дальший свояк Терпилихи.
Тетерваковский, возний, жених Наталки.
Макогоненко, сельский виборний.

TULA-online.org

Дія І.

Село над рікою Ворсклою. В глуʼбинї сцени улиця ведуча до ріки; тут межи хатами і хата Терпилихи.

І.

Наталка (*виходить з хати з коновками на коромислї, а прийшовши до ріки, ставить коновки на березї, ходить задумавшись а потім співає*):

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуть ся,
О як болить моє серце, а сльози не лють ся!
Трачу лїта в лютім горю і кінця не бачу,
Тілько тогдї і полегша, як нишком поплачу.
Не поправлять сльози щастю, серцю лекше буде
Хто щаслив був хоть часочок, по вік не забуде.
Єсть же люде, що і моїй завидують долї:
Чи щаслива ж та билинка, що росте у полї?
Що на полї, на пісочку, без роси на сонцї?
Тяжко жити без милого і в своїй сторонцї!
Де ти милий, чорнобривий? де ти? озиви ся!
Як я бідна тут горюю, прийди, подиви ся!...
Полетїла б я до тебе, та крилець не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю.
До кого-ж я пригорну ся і хто приголубить,
Коли тепер нема того, який мене любить?

TULA-online.org

Петре, Петре! де ти тепер? Може де скитаєш ся у нужді й горі і проклинаєш Наталку, що через неї утеряв пристанище, а може... *(плаче)* може й забув, що я живу на сьвітї!... Ти був бідний, любив мене, і за те потерпів і мусїв мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер рівня з тобою: і я стала така бідна, як і ти; верни ся ж до мого серця! Нехай глянуть очи мої на тебе іще раз і на віки закриють ся...

II.

Возний (*переходячи, підходить до Наталки*). Благоденственнаго і мирнаго пребиванія!... (*В сторону*). Удобная оказия предстала здїлати о себе предложеніе на самотї.

Наталка (*кланяючи ся*). Здорові були, добродїю, пане возний!

Возний. Добродїю! добродїю!... Я хотїв би, щоб ти звала мене — теє то, як його — не више упомянутим імянем.

Наталка. Я Вас зову так, як все село наше величає, шануючи Ваше письменство і розум.

Возний. Не о сем, галочко, — теє то, як його — хлопочу я; но желаю із медових уст твоїх слишати умилительноє названіє, сообразноє моєму чувствію. Послушай:

TULA-online.org

От юних лїт не знал я любови,
Не ощущал возженія в крови,
Как вдруг предстал Наталки вид ясний,
Как райский крин душистий, прекрасний;
Утробу всю потряс,
Кров взволновалась,
Душа смішалась:
Настал мой час!

Настал мой час, і серце все стонеть;
Как камень, дух в пучину зол тонеть.
Безмірно, ах! люблю тя дївицю,
Как жадний волк младую ягницю.
Твой предвіщаєть зрак
Мнї жизнь дражайшу,
Для чувств сладчайшу,
Как з медом мак!

Противні мнї стануть і роздїли,
Позви і копи страх надоїли;
Незносен мнї синклит весь бумажний,
Противен тож і чин мой преважний.
Утїху ти подай
Души смятенной
Моєй письменной,
О ти, мой рай! . . .

Не в состоянії поставить на вид тобі сили любови моєй! Когда би я иміл — теє то, як його — стілько язиков, скілько артикулов в статутї, іли скілько запятих в магде-

TULA-online.org

бургськом праві, то і сих не довлїло би на восхваленіє лїпоти твоєй! Єй, єй! люблю тебе... до безконечности:

Наталка. Бог з Вами, добродїю! що Ви говорите! Я річи Вашої в толк собі не возьму.

Возьний. Лукавиш, — теє то як його — моя галочко!... і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. Гріх Вам над бідною дївкою глумитись! Чи я Вам рівня? Ви пан, а я сирота; Ви богатий, а я бідна; Ви возний, а я простого роду. Та і по всьому я Вам не під пару.

Возний. Ізложенниї в ответних річах твоїх резони суть — теє то, як його — для любви ничтожні. Уязвленноє чисто-сердечною любовію серце, по всїм божеским і человіческим законам, не взираєть ні на породу, ні на лїта, ні на состояніє. Оная любов все — теє то, як його ровняєть. Рци одно слово: „люблю Вас, пане возний", і аз, вчше упомянутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзї з тобою.

Наталка. У нас є пословиця: „Знай ся кінь з конем, а віл з волом" Шукайте собі, добродїю, в городї ганночки. Чи там

TULA-online.org

тро и есть судьдївен, писарівен і гарних попівен? Любую вибирайте. Ось пійдіть лишень в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, таких гарних, що і росказати не можна!

Возний. Бачив я многих і лїпообразних і богатих; но серце моє не имієть — теє то, як його — к ним поползновенія. Ти одна заложила йому позов на вічниї роки, і душа моя єжечасно волаєть тебе і послї нишпорной даже години.

Наталка. Воля Ваша, добродію; а Ви так з письменна говорите, що я того не зрозумію, та й не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна було.

Возний. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно вже — теє, то, як його — полюбив, як тілько ви перейшли в наше село. Моїх дїл околичности, возникающиї із неудобних обстоятельств, удерживали содїлати признаніе пред тобою; тепер же читаю — теє то, як його — благость в очах твоїх. До формальнаго опредїленія о моєй участи, открой мнї хотя в терминї, партикулярно, резолюцію: могу ли — теє то, як його — без отстрочек, волокити, проторов і убитков, получити во вічное і потомственное владїніе тебе, движимое і недвижимое иминіе для душі моєй, з правом владїти тобою спокойно, безпрекословно,

TULA-online.org

і по своєй волі — теє то, як його — распоряжать? Скажи, говорю!... Отвічай, ответствуй: могу ли бить — теє то, як його — мужем пристойним і угодливим душі твоєй і тїлу?

Наталка (*співає*).

Видно шляхи полтавскиї і славну Полтаву —
Пошануйте сиротину і не вводьте в славу.
Не богата я і проста, та чесного роду,
Не стижу ся прясти, шити і носити воду.
Ти в жупанах і письменний і рівня з панами:
Як же можеш ти дружить ся з простими дївками?
Єсть багацько городянок, вибирай любую;
Ти пан возний: тобі треба не мене сельскую.

Так добродію, пане возний. Перестаньте жартовати надо мною, безпомощною сиротою. Моє все богатсво єсть моє добре імя: через Вас люде почнуть шептати про мене, а для дївки, коли об нїй люде зашепчуть... (*Музика зачинає грати прелюдію. Возний розмірковує, і сьмішні міни грають на єго лици. Наталка задумує ся*).

III.

Виборний (*показує ся на улиці, іде і співає*).

Дїд рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тїтка руда,

TULA-online.org

Брат рудий, сестра руда;
І я рудий руду взяв,
Бо рудую сподобав.
Ой по горі по Панянці,
В понеділок дуже в ранці,
Ішли наші новобранці;
Поклонили ся шинкарці,
А шинкарка на їх — морг:
„Іду, братики, на торг".
Ішли Ляхи на три шляхи,
А Татари на чотири,
Шведи враги поле крили;
Козак в лузї окликнув ся,
Швед, Татарин, Лях здригнув ся,
В дугу всякий ізігнув ся!

(Наталка взяла свої коновки і пійшла до дому. Виборний підійшов до возного.)

Возний. Чи се — теє то, як його — нова пісня, пане Виборний?

Виборний (*кланяючи ся*). Та се, добродію, не пісня, а нїсенїтниця. Я співаю иногдї, що в голову лїзе. Вибачайте, будьте ласкаві: я не добачав Вас.

Возний. Нїчого, нїчого. Відкіль се так... чи не з гостей ідете — теє то, як його?

Виборний. Я іду з дому. Випроважав гостя: до мене заїзжав засїдатель наш, пан Щипавка; так уже, знаєте, не без того: ви-

TULA-online.org

пили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпили ся.

Возний. Не росказував же пан Щипавка якої новини?

Виборний. Де то не росказував! Жаловав ся дуже, що всьому земству урвала ся тепер удка; та так, що не тілько засїдателям, да і самому комисарові не те уже, що було. Така, каже, халепа, що притьмом накладно служити: бо, каже, що перше дурницею доставалось, то тепер або випросити треба або купити.

Возний. Ох, правда, правда! Даже і в повітовом судї і во всїх присутсвенних містах унинє возпослїдовало; малїйшая проволочка або прижимочка просителю, як водилось перше, почитаєть-ся за уголовноє преступленіє; а взяточок, сиріч винуждений подарочок, весьма очень іскусно у істця іли ответчика треба виканючити. Та що й говорить! Тепер і при некрутских наборах вовся не той порядок ведеть-ся... Трудно становить ся жити на сьвітї.

Виборний. За те нам, простому народові, буде добре, коли старшина буде богобоязлива і справедлива, не допускати-ме письменним пявкам кров із нас смоктати... Та куди Ви, добродію, налагодились?

TULA-online.org

Возний. Я наміревав — теє то, як його — посїтити нашу вдовствующую дякониху; та, побачивши тут Наталку (*вздихає*), остановив ся побалакати з нею.

Виборний. Наталку? а де-ж вона? *(Оглядає ся)*.

Возний. Може пішла до дому.

Виборний. Золото не дївка! Наградив Бог Терпилиху дочкою. Окрім того, що красива, розумна, моторна і до всякого дїла дотепна, яке у неї добре серце, як вона поважає матїр свою, шанує всїх старших себе, яка трудяща, яка рукодїльниця, що й себе і матїр свою на сьвітї держить!

Возний. Нїчого сказати — теє то, як його — хороша, хороша, і уже в такім возрастї . . .

Виборний. Та й давно б час, так що-ж! Сирота іще й бідна, нїхто і не квапить ся . . .

Возний. Однакож я чув, що Наталцї траплялись женихи і весьма пристойнії. На приклад, Тахтаулівский дячок, чоловік знаменитий басом своїм, ізучен ярмолоя і даже знаєть печерский лаврский напів; другий, волосний — теє то, як його — писар із Восьмачек, чоловік не убогий і продолжавший службу свою безпорочно скоро год; третїй,

TULA-online.org

підканцелярист із суда, по імяни Скоробреха, і многиї другиї. Но Наталка ..

Виборний. Що? одказала? Добре зробила! Тахтаулівский дяк пє горілки багато і уже спада з голосу; волосний писар і підканцелярист Скоробреха, як кажуть, жевчики обидва і голі, вашеці проше, як хлистики, а Наталці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хлїб робити і щоб жінку свою з матїрю годував і з'одягав.

Возний. Длячого-ж не письменного? Наука — теє то, як його — в лїс не веде; письменство не єсть преткновеніє іли поміха ко вступленію в законний брак. Я скажу за себе: правда, я теє то, як його — письменний; но по благости Всевишняго єсьм чоловік, а по милости дворян возний, і живу, хоч не так як люде, а хоч біля людей. Копійка волочить ся і про чорний день імієть-ся; признаюсь тобі, приятелю, буде чим і жінку — теє то, як його — годовати і з'одягати.

Виборний. Так чом же Ви не одружите ся? Уже-ж, здаєть-ся, пора. Хиба в ченцї постригатись хочете? Чи ще, може, сужена на очи не нависла?... Хиба хочете, щоб Вам на весїльлї сю пісню співали?... Ось слухайте:

Ой під вишнею, під черешнею
Стояв старий з молодою, як із ягодою.
І просила ся і молила ся:

TULA-online.org

„Пусти мене, старий дїду, на вулицю погулять!"
— „Ой, я й сам не піду і тебе не пущу:
Хочеш мене старенького та покинути.
Ой не кидай мене, моя голубочко!
Кулю тобі хатку, іще й сїножатку,
І ставок і млинок і вишневий садок!" —
„Ой не хочу хатки, анї сїножатки,
Нї ставка нї млинка нї вишневого садка.
Ой ти старий дїдуга, ізогнув ся як дуга —
А я молоденька, гуляти раденька"

Возний. Коли другиї облизня піймали, то і ми остерегаємо ся. Наталка многим женихам піднесла печеного кабака; глядя на сиє, і я собі на умі.

Виборний. А Вам що до Наталки? будьто всї дївки на неї похожі? Не тілько сьвіта, що в вікнї; сего дива повно на сьвітї. Та до такого пана, як Ви, у инчої аж жижки задріжать!...

Возний (*до себе*). Признаюсь йому в моєй любви к Наталцї!... Послухай, пане Виборний! Нїгде — теє то, як його — правди дїти; я люблю Наталку всею душею, всею мислію і всїм серцем моїм; не могу без неї жити, так її образ — теє то, як його — за мною і слїдить. Як ти думаєш? як совітуєш в таковом моїм припадцї?

Виборний. А що тут довго думати? Старостів посилати за рушниками, та й кінець

TULA-online.org

Стара Терпелиха не зсунулась ще з глузду, щоб Вам одказати.

Возний. Ох, ох, ох!... Стара не страшна, так молода — кирпу гне!... Я уже їй говорив, як то кажуть, на догад буряків, — тее то, як його — так де? нї приступу!...

Виборний. Що-ж вона говорить? чим одговорюєть-ся і що каже?

Возний. Вона ізлагаєть нерезонниї — тее то, як його — причини; вона приводить в довод знакомство вола з волом, коня з конем; нарицаєть себе сиротою а мене паном, себе бідною а мене богатим, себе простою — тее то, як його — а мене возним, і рішительний приговор учинила, що я їй а вона менї не рівня — тее то, як його.

Виборний. А Ви-ж їй що?

Возний. Я їй пояснив, що любов все рівняєть.

Виборний. А вона-ж Вам що?

Возний. Що для мене благопристойнїйш панночка, нїж проста селянка.

Виборний. А Ви-ж їй що?

Возний. Що вона—тее, то, як його—одна моя госпожа.

Виборний. А вона-ж Вам що?

Возний. Що вона не вірить, щоб так дуже — тее то, як його — можна полюбити.

Виборний. А Ви-ж їй що?

TULA-online.org

Возний. Що я її давно люблю.

Виборний. А вона-ж Вам що?

Возний. Щоб я одвязав ся од неї.

Виборний. А Ви-ж їй що?

Возний (*палко*). Що? — Нїчого! Тебе чорт принїс — теє то, як його — Наталка утекла, а я з тобою остав ся.

Виборний. Ой, ви, письменнії! В гору дерете ся, а під носом нїчого не бачите! Наталка обманювала Вас, коли казала, що Ви їй не рівня. У неї не те на серці.

Возний. Не те? А що-ж такеє?

Виборний. Уже-ж не що: другого любить. Ви може чували, що як вони ще жили в Полтаві і покійний Терпило живий був, то приняв був до себе якогось сироту Петра за годованця. Хлопець виріс славний, гарний, добрий, проворний і роботящий — він од Наталки старший був годів три або чотири, з нею вигодовав ся і зріс вкупі. Терпило і Терпелиха любили годованця свого як рідного сина, та було й за що! — а Наталка любилась з Петром, як брат із сестрою. От, Терпило, понадіявшись на своє богатство, зачав знакомитись не з рівнею; зачав, бач, заводити бенькети з повітчиками, з канцеляристами, купцями і цехмистрами: пив, гуляв, шахровав гроші; покинув свій промисел, помалу розточив своє добро, розпив ся; зачав

TULA-online.org

гримати за Наталку на доброго Петра і вигнав його із свого дому; і після, як не стало і послїднього сього робітника, Терпило зовсїм ізвів ся, — в бідности вмер і без куска хлїба оставив жінку і дочку.

Возний. Яким же побитом — теє то, як його — Терпилиха з дочкою опинила ся в нашім селї?

Виборний. У Терпила в городї на Мазурівцї був двір гарний з рубленою хатою, коромою, льохом і садком. Терпелиха, по смерти свого старого, все те продала, перейшла в наше село, купила собі хатку і тепер живе, як Ви знаєте.

Возний. А вишеречений Петро де — теє то, як його — обрітаєть-ся?

Виборний. Бог же його зна. Як пішов з двора, мов в воду упав, чутки нема. Наталка без душі його любить, через його всїм женихам одказує, та й Терпилиха без слїз Петра не згадує...

Возний. Наталка неблагоразумна: любить такого чоловіка, котрого — теє то, як його — може і кістки погнили. Лучше синиця в жменї, як журавель в небі.

Виборний. Або, як той Грек мовив: „лучше живий хорунжий, як мертвий сотник". А я все таки думаю, коли-б чоловік добрий

TULA-online.org

найшов ся, то б Наталка вийшла заміж; бо убожество їх таке велике, що не в моготу становить ся.

Возний. Сердешний приятелю! возьми ся у Наталки і матери хожденіє іміти по моєму сердечному дїлу. Єжели вийграєш — теє то, як його — любов к менї Наталки і убідиш її доводами сильними довести її до брачного моєго ложа на законном основанії, то не пожалїю — теє то, як його — нїчого для тебе. Вір, без данї, без пошлини, кому хочеш позов заложу і контроверсії сочиню, — божусь в том: ей-же ей!...

Виборний *(трошка подумавши)*. Що-ж? Спрос не біда. Тут зла нїякого нема. Тілько Наталка — не промах!... О, розумна і догадлива дївка!

Возний. Осьміль ся! Ти умієш увернутись — теє то, як його — хитро, мудро, не дорогим коштом. Коли ж що, то можно і брехнути для обману, приязни ради.

Виборний. Для обману? Спаси-бі за се! Брехати і обманювати других — од Бога гріх а од людей сором.

Возний. О, простота, простота!... Хто тепер — теє то, як його — не брешеть і хто не обманюєть? Мню, єжели би здесь зібралось много народу і зненацька ангел з неба з огненною різкою злетїв і воскликнув:

TULA-online.org

„Брехуни і обманщики! ховайтесь, а то я поражу вас!“ — єй-єй, всї присїли би до землї совісти ради!... Блаженна лож, єгда бываєть в пользу ближних; а то біда — теє то, як його — що часто лжемо іли ради своєя вигоди іли на упад других.

Виборний. Воно так, конечне: всї люде грішні, однакож...

Возний. Що однакож? всї грішні, та іще як! І один другого так обманюєть, як того треба! І як не верти, а виходить кругова порука, слухай:

Всякому городу нрав і права;
Всяка имієть свій ум голова.
Всякого прихоти водять за ніс,
Всякого манить к наживі свій біс.
Лев роздираєть там вовка в куски,
Тут же вовк цапа скубе за виски;
Цап у городї капусту псує:
Всякий з другого бере за своє.
Всякий, хто висче, то низчого гне;
Дужий безсильного давить і жме.
Бідний богатого — певний слуга,
Корчить ся, гнеть-ся пред ним як дуга.
Всяк, хто не маже, то дуже скрипить;
Хто не лукавить, то з заду сидить.
Всякого рот дере ложка суха,
Хто-ж єсть на сьвітї, щоб був без гріха?

TULA-online.org

Виборний. Воно так!... Тільки великим грішникам часто і даром проходить, а маленьким грішникам такого завдають бешкету, що і на старость буде в памятку! Добре, пане возний! Я Вас поважаю і зараз іду до старої Терпилихи. Бог зна, до чого дійдеться... Може воно і добре буде, коли Ваша доля щаслива!

Возний (*з радости зачинає співати, а виборний потягає за ним*).

Ой доля людськая — доля єсть сліпая!
Часто служить злим, негідним і їм помагає.
Добрі терплять нужду, по миру товчуть ся,
І все їм не в лад приходить, за що не візьмуть ся.
До кого ж ласкава ся доля лукава,
Такий живе як сир в маслі, спустивши рукава.
Без розуму люде в сьвітї живуть гарно,
А з розумом та в недолї вік проходить марно.
Ой доле людськая, чом ти не правдива,
Що до инших дуже гречна, а до нас спесива?

(Заслона).

VI.

(Хата Терпилихи. Мати пряде, а дочка шиє).

Терпилиха. Ти ізнов чогось сумуєш, Наталко! ізнов щось тобі на думку спало?

Наталка. Менї з думки не йде наше безталанья.

TULA-online.org

Терпилиха. Що-ж робити? Три роки уже, як ми по убожеству своєму продали дворик свій на Мазурівці, покинули Полтаву і перейшли сюди жити: покійний твій батько довів нас до сього.

Наталка. І, мамо! Так йому на роду написано, щоб жити богатим до старости, а вмерти бідним; він не виноват.

Терпилиха. Лучше б була я вмерла, не терпіла б такої біди, а більш через твою непокірність.

Наталка *(Відкладаючи роботу)*. Через мою непокірність Ви біду терпите, мамо?

Терпилиха. А як-же? Скілько хороших людей сваталось за тебе, розумних, зажиточних і чесних, а ти всїм одказала — скажи, в яку надїю?

Наталка. В надїю на Бога. Лучше посїдїю дївкою, як піду заміж за таких женихів, як на мені сватались. Уже нїчого сказати, хороші люде!

Терпилиха. А чому й нї? Дяк Тахтаулівский чом не чоловік? Він письменний, розумний і не без копійки. А волосний писар і підканцелярист Скоробрешенко, чому не люде? Кого-ж ти думаєш діждатись? може пана якого, або губерского панича? Лучше б всего, як-би вийшла за дяка, мала б вічний хлїб, була б перше дячихою, а послї і попадею.

TULA-online.org

Наталка. Хоч-би і протопопшею, то Бог з ним! Нехай вони будуть розумні, богаті і письменнїйші од нашого возного, та коли серце моє не лежить до них і коли вони менї осоружні... Та і всї письменні — нехай вони собі тямлять ся!

Терпилиха. Знаю, чом тобі всї не любязні: Петро навяз тобі в зуби. Дурниця все те, що ти думаєш: чотири годи об нїм нї слуху нема нї послушанія.

Наталка. Так що-ж? Адже-ж і він об нас нїчого не чує, та ми живемо; то й він жив, і также памятає об нас, та боїть ся вернутись.

Терпилиха. Ти не забула, як покійний твій батько-напослїдок не злюбив Петра і умираючи не дав свого благословенія на твоє з ним замужество; так і мого нїколи не буде.

Наталка (*підбігає до матери, бере її за руку і співає*).

Ой мати, мати! Серце не вважає:
Кого раз полюбить, з тим і помирає.
Лучше умерти, як з немилим жити,
Сохнуть з печали, що-день сльози лити.
Бідність і богатство єсть то божа воля,
З милим їх дїлити — щасливая доля.
Ой, хиба-ж я, мати, не твоя дитина.

TULA-online.org

Коли моя мука тобі буде мила?
І до мого горя ти жалю не маєш:
Хто прийшовсь по серцю, забуть заставляєш!

О мамо, мамо! Не погуби дочки своєї! (*Плаче*).

Терпилиха *(з чутєм)*. Наталко, схаменись! Ти у мене одна, ти кров моя: чи захочу ж я тебе погубити? Убожество моє і старість силують мене швидче заміж тебе оддати... Не плач! я тобі не ворог. Правда, Петро добрий парубок, та де-ж він? Нехай же прийде, вернеть-ся до нас. Він не лежень, трудящий; з ним обіднїти до злиднів не можна. Але що-ж! Хто відає, може де запропастив ся, а може і одружив ся де, може і забув тебе! Тепер так буває, що одну нїбито любить, а про другу думає.

Наталка. Петро не такий: серце моє за його ручаєть-ся, і воно менї віщує, що він до нас вернеть-ся. Як-би він знав, що ми тепер такі бідні, о, з кінця сьвіта прилетнув би до нас на поміч!

Терпилиха. Не дуже довіряй своєму серцю: сей віщун часто обманює. Придиви ся, як тепер робить ся на сьвітї, та й о Петрі так думай... А лучше, як-би ти була менї покірна і мене слухала.

TULA-online.org

Чи я тобі, дочко, добра не желаю,
Коли кого зятем собі вибираю?
Ой дочко, дочко! що-ж менї начати,
Де-ж любязного зятя дістати?
Петро десь блукає, може оженив ся,
Може за тобою не довго журив ся.
Ой дочко...
По старости моїй живу через силу,
Не діждавшись Петра, піду і в могилу.
Ой дочко...
Тебе ж без приюту, молоду дитину,
На кого оставлю бідну сиротину?
Ой дочко...

Ти на те ведеш, щоб я не діждала бачити тебе за-мужем, щоб через твоє упрямство не дожила я віку: бідность, сльози і перебори твої положать мене в домовину. (*Плаче*).

Наталка. Не плачте, мамо! Я покоряюсь вашій волї і для Вас за первого жениха, Вам угодного, піду заміж; перенесу своє горе, забуду Петра і не буду ніколи плакати...

Терпилиха. Наталко, дочко моя! Ти все для мене на сьвіті! Прошу тебе: викинь Петра з голови, і ти будеш щасливою... Але хтось мелькнув мимо вікна. Чи не іде хто до нас? (*Відходить*).

TULA-online.org

V.

Наталка (*сама*). Трудно, мамо, викинути Петра із голови, а ще труднійше із серця. Та що робить!... Дала слово за первого вийти заміж: для покою матери треба все перенести... Скріплю серце своє, перестану журитись, осушу сльози свої, — і буду весела. Женихи, яким я одказала, в другий раз не привяжуть ся. Возному так одрізала, що мусить одчепить ся; більше, здаєть-ся, нема на примітї... А там — ох! Серце моє чогось щемить... (*Побачивши, що хтось приближає ся до дверий, сїдає до роботи*).

VI.

(Входить виборний, а за ним Терпилиха).

Виборний. Помагай-бі Наталко! Як ся маєш, як поживаєш?

Наталка. От живемо і маємо ся, як горох при дорозї: хто не схоче, той не вскубне.

Терпилиха. На нас бідних і безпомощних, як на те похиле дерево і кози скачуть

Виборний. Хто-ж тобі виноват, стара? Як-би віддала дочку заміж, то і мала б, хто вас обороняв би.

Терпилиха. Я сего тілько й хочу, так що-ж...

Виборний. А що-ж такес? Може женихів нема, або що? А може Наталка?

TULA-online.org

Терпилиха. То бо то й горе. Скілько не траплялось — і хороші людиї — так: „Не хочу, та й не хочу!“

Виборний. Дивно менї та чудно, що Наталка так говорить: я нїколи б від єї розуму сього не ждав.

Наталка. Так то Вам здаєть-ся; а нїхто не віда, хто як обіда.

Терпилиха. Оттак все вона — приговорками та одговорками і вивертаєть-ся; а до того, як іще придасть оханьня та слїз, то я й руки опущу.

Виборний. Час би, Наталко, взятись за розум: ти уже дївка, не дитя. Кого-ж ти дожидаєш ся? Чи не із города ти таку примху принесла з собою? О, там панночки дуже собою чванять ся і вередують женихами: той негарний, той небогатий, той неметкий, другий дуже смирний, инший дуже бистрий, той кирпатий, той носатий, та чом не воєнний, та коли і воєнний, то щоб гусарин; а від такого перебору досидять ся до того, що опісля на їх нїхто і не гляне.

Наталка. Не рівняйте мене, пане виборний, з городянками: я не вередую і не перебираю женихами. Ви знаєте, хто за мене сватав ся. Чи уже-ж Ви хочете спхнути мене з мосту та в воду?

TULA-online.org

Виборний. Правда, заміж вийти — не дощову годину пересидіти; але менї здається-ся, як-би чоловік надежний трапив ся, то б не треба нї для себе нї для матери йому одказувати; ви люде не ботаті.

Терпилиха. Не богаті! Та така бідність, таке убожество, що я не знаю, як дальше і на сьвітї жити.

Наталка. Мамо! Бог нас не оставить; єсть і біднїйші від нас, а живуть же...

Терпилиха. Запевне, що живуть; але яка жизнь їх!?

Наталка. Хто живе чесно і годуєть-ся трудами своїми, тому і кусок черствого хлїба смачнїйший від мягкої булки, неправдою нажитої.

Терпилиха. Говори, говори! а на старости гірко терпіти нужду і во всьому недостаток... (*До виборного*) Хоч і не годить ся своєї дочки вихваловати, та скажу Вам, що вона добра у мене дитина; вона обіцяла для мого покою за первого жениха, аби-б добрий, вийти заміж.

Виборний. Об розуму і доброму серцю Наталки нїчого говорити: всї матери приміром ставлять її своїм дочкам; тілько — нїгде правди дїти — без приданого, хоч будь вона мудрійша од царя Соломона а красча од

TULA-online.org

прекрасного Іосифа, то може умерти сїдою панною.

Терпилиха. Наталко! чуєш, що говорять? Жалїй посії на себе, а не на другого кого.

Наталка (*вздихає*). Я й так терплю горе!

Виборний. Та можна вашому горю пособити... (*Лукаво*) У мене єсть на примітї чоловяга — і поважний і богатий і Наталку дуже собі уподобав.

Наталка (*в сторону*). От і біда менї!

Терпилиха. Жартуєте, пане виборний.

Виборний. Без жартів, знаю гарного жениха для Наталки; а коли правду сказати, то я і прийшов за його поговорити з Вами, панї Терпилихо.

Наталка (*з нетерпеливостію*). А хто такий той жених?

Виборний. Наш возний Тетерваковский. Ви його знаєте?... Чим же не чоловік?

Наталка. Возний? Чи він же менї рівня? Ви глумите ся надо мною, пане виборний.

Терпилиха. Я так привикла к своєму безталанью, що бою ся і вірить, щоб була сьому правда.

Виборний. З якого-ж побиту менї вас обманювати? Возний Наталку полюбив і хоче на їй женитись; що-ж тут за диво? Ну, скажіть же хутенько: як ви думаєте?

TULA-online.org

Терпилиха. Я душею рада такому зятеві.

Виборний. А ти Наталко?

Наталка. Бога бійтесь, пане виборний! Менї страшно і подумати, щоб такий пан письменний, розумний і поважний хотїв на менї женитись... Скажіте менї перше: длячого люде женять ся?

Виборний. Длячого? Длячого... А ти буцїм і не знаєш!

Наталка. Менї здаєть-ся, длятого, щоб завести хозайство і семейство, жити любязно і дружно, бути вірними до смерти і помагати одно другому; а пан, которий женить ся на простій дївці, чи буде їй щирим другом до смерти? Йому в голові і буде все роїтись, що він її виручив із бідности, вивів в люде і що вона йому не рівня. Буде на неї дивитись з презирством і обходитись з непошагою, і у пана така жінка буде гірше наймички, буде крепачкою.

Терпилиха. Оттак вона всякий раз занесе, та й справляй ся з нею. Коли на те пішло, то я скажу: як-би не годованець наш Петро, то й Наталка була б як шовкова.

Виборний. Петро? Де-ж він? А скільки років, як він пропада?

Терпилиха. Уже років трохи не з чотири.

TULA-online.org

Виборний. І Наталка так обезглуздїла, що любить запропастившого ся Петра? І Наталка; кажеш ти, добра дитина, коли бачить рідну свою матїр при старости, в убожестві, всякий час з заплаканими очима і тужтуж умираючу від голодної смерти, не зжалить ся над матїрю? А ради кого? Ради пройдисьвіта, ланця, що може де в острозї сидить, може умер, або в москалї завербовав ся! (*Терпилиха і Наталка плачуть*).

Виборний. Ей, Наталко не дрочи ся!

Терпилиха. Та пожалїй рідной
Мене старой бідной,
Схамени ся!

Наталка. Не плач, мамо, не жури ся

Виборний. Забудь Петра ланця,
Пройдоху, поганця,
Покори ся!

Терпилиха. Будь же, дочко, мнї по-

Наталка. Тобі покоряюсь, [слушна!
На все соглашаюсь
Прямодушно!

Виборний, Терпилиха і Наталка (*разом*):

Де згода в семействі, де мир і тишина,
Щасливі там люде, блаженна сторона:
Їх Бог благословляєть,
Добро їм посилаєть
І з ними вік живеть.

TULA-online.org

Терпилиха. Дочко моя! голубко моя! Пригорнись до мого серця! Покірність твоя жизни і здоровя менї придасть. За твою повагу і любов до мене Бог тебе не оставить, моє дитятко!

Наталка. Мамо, мамо! Все для тебе стерплю, все для тебе зроблю, і коли менї Бог поможе осушити твої сльози, то я найщасливійша буду на сьвітї, тілько...

Виборний. А все таки „тілько!“ Уже куди не кинь, то клин. Викинь лиш дур з голови; удар лихом об землю, мовчи та диш!

Терпилиха. Так, дочко моя! Коли тобі що і наверзеть-ся на ум, то подумай, для кого і для чого виходиш за возного заміж.

Наталка. Так, я сказала уже, що все для тебе зроблю, тілько щоб не спішили з весїльлям.

Виборний. А на що-ж і одкладовати в довгий ящик; адже ми не судьді.

Терпилиха. Та треба ж таки прибрать ся к весїльлю: хоч рушники і єсть готові, так іще дечого треба.

Виборний. Аби рушники були, а за прибори на весїльля не турбуйтесь: наш возний, не взяв його кат, на свій кошт таке бундячне весїльля уджиґне, що ну!... Послухайте ж сюди: сьогодня зробимо сватаньня, і ви подавайте рушники, а там уже умовите

TULA-online.org

ся собі з паном женихом і за весїльля. Прощайте! — Гляди ж, Наталко, не згедзай ся, як старости прийдуть! памятай, що ти обіцяла матері. Прощайте, прощайте!

Терпилиха. Прощайте, пане виборний! Спасеть Вас Бог за вашу приязнь. (*Виходимь разот з ним*).

VII.

Наталка (*сама*). Не минула мене лиха година! Возний гірше репяха причепив ся. А здаєть-ся, що Макогоненко до всеї біди привідця... Боже милосердний! Що зо мною буде? Страшно і подумати, як з немилим чоловіком весь вік жити! як нелюба милувати, як осоружного любити! Куди менї дїватись? де помочи шукати? кого просити?... Горе менї!... Добрі люде, поможіть менї, пожалїйте мене!... А я од всего серця жалїю об дївках, які в такій бідї, як я тепер... (*Падає на колїна і піднимає руки в гору*) Боже! Коли уже воля твоя єсть, щоб я була за возним, то вижени любов до Петра із мого серця і наверни душу мою до возного! Без сього чуда я пропаду на віки... (*Встає і співає*).

Чого-ж вода каламутна? чи не филя збила?
Чого-ж і я смутна тепер? чи не мати била?
Мене мати та не била, самі сльози льлють ся;

TULA-online.org

Від милого людей нема, од нелюба шліють ся.
Прийди милий, подиви ся, яку терплю муку
Ти хоч в серці, та од тебе беруть мою руку.
Спіши милий! спаси мене од лютой напасти!
За нелюбом коли буду, то мушу пропасти.
(Заслона).

Дія II.

(Улиця в селї над Ворсклою, як вперед).

I.

Микола (*сам*). Один собі живу на сьвітї, як билинка на полї! Сирота, без роду, без племени, без талану і без приюту. Що робить, і сам не знаю. Був у городї, шукав місця, але скрізь опізнився. (*Думає*) Одважусь у пекло на три днї. Піду на Тамань, пристану до Чорноморців. Хоч із мене і непоказний козак буде, та єсть же і негіднїйші від мене... Люблю я козаків за їх обичай: вони коли не шіють, то людей біють, а все не гуляють... Заспіваю лишень пісню їх, що мене старий Запорожець Сторчогляд вивчив:

Гомін, гомін по діброві,
Туман поле покриває;
Мати сина, мати сина,
Мати сина проганяє:

TULA-online.org

„Іди, сину, іди, сину,
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе, нехай тебе,
Нехай тебе Орда візьме!"
— „Мене, мати, мене, мати,
Мене, мати, Орда знає:
В чистім полї, в чистім полї,
В чистім полї обїзжає".
— „Іди, сину, іди, сину,
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе, нехай тебе,
Нехай тебе Турчин візьме!"
— „Мене, мати, мене, мати,
Мене, мати, Турчин знає:
Сріблом, злотом, сріблом, злотом,
Сріблом, злотом надїляє".
— „Іди, сину, іди, сину,
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе, нехай тебе,
Нехай тебе Ляхи візьмуть!"
— „Мене, мати, Ляхи знають:
Медом, вином, медом, вином,
Медом, вином наповають."
— „Іди, сину, іди, сину,
Іди, сину, пріч від мене!
Нехай тебе, нехай тебе,
Нехай тебе Москаль візьме!"
— Мене, мати, мене, мати,
Мене, мати, Москаль знає:

TULA-online.org

Жить до себе, жить до себе
Давно уже підмовляє!...“

Так і я буду з Чорноморцями, буду тетерю їсти, горілку пити, люльку курити і Черкес бити. Тілько там треба утаїти, що я письменний: у них, кажуть, із розумом не треба висуватись. Та се не велика штука: і дурним не трудно прикинутись.

II.

Петро (*входить і не видячи Миколи співає*):

Сонце низенько,
Вечер близенько,
Спішу до тебе,
Лечу до тебе,
Моє серденько!
Ти обіщалась
Мене вік любити,
Ні з ким не знать ся
І всіх цурать ся,
А для мене жити!
Серденько моє!
Колись ми двоє
Любились вірно,
Чесно, примірно,
І жили в покої.
Ой як я прийду,
Тебе не застану,

TULA-online.org

Згорну я рученьки,
Згорну я біленькі,
Та і нежив стану...

Микола (*в сторону*). Се не із нашого села і вовся мені не знакомий.

Петро (*тихо*). Яке се село? Воно мені не в приміту.

Микола (*зближаючи ся до Петра*). Здоров, пане брате! Ти, здаєть-ся, не тутешній.

Петро. Ні, пане брате.

Микола. Відкіля-ж ти?

Петро. Я?... (*Усьміхаючись*). Не знаю, як би тобі сказати. Відкіля хочеш...

Микола. Та вже-ж ти не забув хоч того міста, де родив ся?

Петро. О, запевне не забув, бо і вовся не знаю.

Микола. Та що-ж ти за чоловік?

Петро. Як бачиш, бурлака на сьвіті. Тиняю ся від села до села, а тепер іду в Полтаву.

Микола. Може у тебе родичі есть в Полтаві або знакомі?

Петро. Нема у мене ні родичів ні знакомих. Які будуть знакомі або родичі у сироти?

Микола. Так ти, бачу, такий, як і я, безприютний.

TULA-online.org

Петро. Нема у мене ні кола ні двора, ввесь тут.

Микола. О, братику! (*Бере Петра за руку*). Знаю я добре, як тяжко бути сиротою і не мати місцечка, де б голову приклонити.

Петро. Правда твоя, брате; та я дякувать Богу, до якого часу прожив так на сьвітї, що нїхто нїчим не уразить. Не знаю, чи моя однакова доля з тобою, чи од того, що й ти чесний парубок, серце мос до тебе склоняєть-ся, як до рідного брата . . . Будь моїм приятелем!

III.

(Возний і Виборний виходять із хати Терпилихи. У возного рука перевязана шовковою хусткою, а у Виборного висить через плечі старостиньский ручник. Микола і Петро відходять в сторону. Возний проходжує ся з задоволеним лицем.)

Виборний (*стає в дверех і говорить голосно в хату*). Та ну бо, Борисе, іди з нами Менї до тебе дїло єсть...

Терпилиха. Дайте йому покій, пане виборний! Нехай трохи прочумаєть-ся.

Виборний. Та на дворі швидче провітрить ся.

Терпилиха. В хатї лучше, тут нїхто не побачить і не осудить.

TULA-online.org

Виборний. За всї голови! (*Відходить від дверий*). Не стидно, хоч і на сватаньї, і через край смикнув окаянної варенухи... (*Увидївши Миколу*) Миколо! що ти тут робиш? Давно вернув ся із города?

Возний. Не обрітаєть-ся ли в городї новинок каких куріозних?

Виборний. Адже ти був на базарі, що там чути?

Микола. Не чув, дале-бі, нїчого. Та в городї тепер не до новинок: там так улиці застроюють новими домами, та кришки красять, та якісь пішоходи роблять, щоб в грязь добре, бач, ходити було пішки, що аж дивитись мило. Да вже-ж і город буде, мов мак цьвіте! Як-би покійні Шведи, що згинули під Полтавою, повставали, то б тепер і не пізнали Полтави.

Возний. По крайнїй мірі — тес то, як його — чи не чути чого об обидах, спорах і грабежах, і — тее то, як його — о жалобах і позвах?

Виборний. Та що його питати? він по городу гав ловив та витришки продавав. (*До Миколи*) Чом ти, йолопе, не кланяєш ся пану возному та не поздоровиш його? Адже бачиш, він заручив ся.

Микола. Поздоровляю Вас, добродїю... А з ким же Бог привів?

TULA-online.org

Возний. З найкрасчею зо всього села і всїх прикосновенних околиць дївицею.

Виборний. Не скажемо, нехай кортить! (*Відходячи*) А се що за парубок?

Микола. Се мій знакомий, іде із Коломака в Полтаву на заробіток.

Возний. Хиба разві — теє то, як його — із Коломака через наше село дорога в город?

Петро. Я нарочно прийшов сюди з ним побачить ся (*Возний і виборний відходять*).

IV.

Петро. Се старший в вашім селї?

Микола. Який чорт! Він живе тілько тут. Бач, возний, — так і бундячить ся, що помазав ся паном. Юриста завзятий і хапун такий, що і з рідного батька злупить!

Петро. А той другий?

Микола. То виборний Макогоненко, чоловік і добрий був би, так біда: хитрий як лисиця і на всї сторони мотаєть-ся; де не посїй, там і вродить ся. І уже де і чорт не зможе, то пошли Макогоненка, зараз докаже.

Петро. Так він штука! Кого-ж вони висватали?

Микола. Я догадуюсь. Тут живе одна бідна вдова з дочкою, то мабуть на Наталцї возний засватав ся, бо до неї богато женихів залицялись.

TULA-online.org

Петро. На Наталці?... Та Наталка ж не одна на сьвітї... Так, видно, Наталка богата, хороша і розумна?

Микола. Правда, хороша і розумна, а до того і добра, тілько не богата; вони недавно тут поселились і дуже бідно живуть. Я далекий їх родич і знаю їх бідне поживанья.

Петро. Де-ж вони перше жили?

Микола. В Полтаві.

Петро. (*з страхом*). В Полтаві?

Микола. Чого-ж ти не своїм голосом крикнув?

Петро. Миколо, братику мій рідний! Скажи по правдї: чи давно уже Наталка з матїрю тут живуть і як вони прозивають ся?

Микола. Як тут вони живуть? (*говорить з протягом, як коли-б в мисли рахував час*)... четвертий уже год. Вони оставили Полтаву зараз по смерти Наталчиного батька.

Петро. (*викрикує*). Так він умер?!

Микола. Що з тобою робить ся?

Петро. Нїчого, нїчого. Скажи, будь ласкав, як вони прозивають ся.

Микола. Стара прозиваєть-ся Терпилиха Горпина, а дочка Наталка.

Петро сплескує руками, закриває ними лице, опускає голову і стоїть нерухомо.

TULA-online.org

Микола. (*бє ся по чолї і робить знак, як би щось відгадав*). Я не знаю, хто ти, і тепер не питаюсь, а тілько послухай.

Вітер віє горою,
Любився Петрусь зо мною.
Ой, лихо, не Петрусь,
Лице біле, чорний ус!

Полюбила Петруся,
Та сказати бою ся.
Ой лихо...

А за того Петруся
Била мене матуся.
Ой лихо...

Де-ж блукає мій Петрусь,
Що і досї не вернувсь?
Ой лихо...

Я хоч дївка молода,
Та вже внаю, що біда.
Ой лихо...

А що, може не одгадав? (*Обіймає Петра*).

Петро. Так, угадав! Я той нещасний Петро, якому Наталка приспівувала сю пісню, якого вона любила і обіцала до смерти не забути; а тепер...

Микола. Що-ж тепер? Іще ми нїчого не знаємо. Може і не її засватали.

Петро. Та серце моє замирає, чує для себе великого горя. Братику Миколо! Ти

TULA-online.org

говорив менї, що ти їх родич: чи не можна довідать ся про сватаньня Наталки? Нехай буду знати свою долю!

Микола. Чом не можна? Коли хочеш, я зараз піду і все розвідаю. Та скажи менї: чи говорити Наталцї, що ти тут?

Петро. Коли вона свободна, то скажи за мене; а коли заручена, то лучше не говори. Нехай буду один горювати і сохнути з печали. На-що їй споминати про того, що так легко забула!

Микола. Стережись, Петре, нарікати на Наталку. Скілько я знаю її, то вона не од того іде за возного, що тебе забула. Підожди ж мене тут. (*Відходить до Терпилихи*).

V.

Петро. (*сам*). Чотири годи уже, як розлучили мене з Наталкою. Я бідний був тогдї і любив Наталку без всякої надії. Тепер, наживши кривавим потом копійку, поспішав, щоб богатому Терпилові показатись гідним його дочки; а вміcто богатого батька найшов матїр і дочку в бідности і без помочи... Все, здаєть ся, близило мене до щастя, і як на те, треба-ж опізнитись одним днем, щоб горювати всю жизнь! Кого безталаньня нападе, тому нема нї в чім удачі. Правду в тій пісні

TULA-online.org

сказано, що сусїдові все удаєть-ся, всї його люблять, всї до його липнуть, а другому все як одрізано...

У сусїда хата біла,
У сусїда жінка мила;
А у мене нї хатинки,
Нема щастя, нема жінки.
За сусїдом молодиці,
За сусїдом і вдовиці,
І дївчата поглядають,
Всї сусїда полюбляють.
Сусїд раньше мене сїє,
У сусїда зеленїє;
А у мене не орано
І нїчого не сїяно.
Всї сусїда полюбляють;
Всї сусїда поважають:
А я марно часи трачу,
Один в сьвітї тілько плачу.

VI.

Виборний. (*вийшов між-тим на улицю, слухав, а потім підходить до Петра і каже):* Ти, небоже, і співака добрий.

Петро. Не так щоб дуже, от аби то...

Виборний. Скажи-ж менї: відкіля ти ідеш, куди, і що ти за чоловік?

Петро. Я собі бурлака. Шукаю робити по всїх усюдах і тепер іду в Полтаву.

TULA-online.org

Виборний. Де-ж ти бував, що ти видав і що чував?

Петро. Довго буде все росказувати. Був я і у моря, був і на Дону, був і на линії, заходив і в Харків.

Виборний. І в Харкові був? Лепський то десь город?

Петро. Гарний город. Там всього доброго есть, я в театрі був.

Виборний. Де? в театрі? А що се таке театер? город чи містечко?

Петро. Нї, се не город і не містечко, а в городї вистроєний великий будинок. Туди в вечері з'їзжають ся пани і сходять ся всякі люде, хто заплатити може, і дивлять ся на кумедію.

Виборний. На кумедію! Ти-ж бачив, пане брате, сю кумедію, яка вона?

Петро. Я нераз бачив. Се таке диво, як побачиш раз, то і в-друге захочеть-ся.

VII.

Возний. (*підходячи до виборного*). Що ти тут, старосто мій — теє то, як його — розглагольствуєш з пришельцем?

Виборний. Та тут диво, добродїю. Сей парняга був в театрі та бачив кумедію

TULA-online.org

і зачав був менї росказовати, яка вона, так от Ви перебили.

Возний. Кумедія, сиріч, лицедїйство... Продолжай (*до Петра*), вашець...

Петро. На кумедії одні виходять, поговорять тай підуть; другі вийдуть, те-ж роблять; деколи під музику співають, сьміють ся, плачуть, бють ся, стріляють ся, валять ся і умирають.

Виборний. Так така-то кумедія? Єсть на що дивитись, коли люде убивають ся до смерти!... Нехай їй всячина!

Возний. Вони не убивають ся і не умирають — тес то, як його — настояще, а тілько так удають іскусно і прикидають ся мертвими. О, як-би справдї убивали ся, то б було за що грошї заплатити!

Виборний. Так се тілько грошї видурюють! Скажи-ж братику: яке тобі лучше всїх полюбилось, як каже пан возний, лицемірство?

Возний. Не лицемірство, а лицедїйство

Виборний. Ну, ну, лицедїйство...

Петро. Менї полюбилась наша малороссийска кумедія. Там була Маруся, був Климовский, Продиус і Грицько...

Виборний. Роскажи ж менї що, вони робили, що говорили.

TULA-online.org

Петро. Сьпівали московські пісні на наш голос; Климовский танцював з Москалем, а що говорили, то трудно розібрати, бо сю штуку написав Москаль по нашому і дуже поперевертав слова.

Виборний. Москаль? Нїчого-ж і говорити. Мабуть, вельми нашкодив і наколотив гороху з капустою.

Петро. Климовский був письменний, компоновав пісні і був виборний козак, служив в полку пана Кочубея на баталії з Шведами, під нашою Полтавою.

Возний. В полку пана Кочубея? Но в славнії полтавскії времена — тее то, як його — Кочубей не був полковником і полка не імів; ібо і пострадавший од ізверга Мазепи, за вірность к государю і отечеству, Василий Леонтієвич Кочубей був генеральним судьею а не полковником.

Виборний. Так се так, не во гнів сказати, — буки — барабан — башта, шануючи Бога і Вас.

Возний. Великая неправда виставлена пред очи публичности. За сїе Малороссийская лїтопись в праві припозвать сочинителя позовом к ответу.

Петро. Там і Іскру почитують.

Возний. Іскра, шурин Кочубея, був полковником полтавским і пострадав вмістї

TULA-online.org

з Кочубеєм мало не за год до полтавскої баталії; то думать треба, що і полк йому принадлежал во время сраженія при Полтаві.

Петро. Там Продиуса і писаря його Грицька дуже бридко виставлено, що нїби царську казну затаїли.

Возний. О, се дїло возможне і за се сердить ся не треба. В сїмї не без виродка — теє то, як його. Хиба єсть яка земля праведними Іовами населена? Два плути в селї і селу безчестя не роблять, а не тілько цїлому краєві.

Виборний. Отто тілько не чепурно, що Москаль взяв ся по нашому і про нас писати, не бачивши з роду края і не знавши звичаїв і повіря нашого. Коли не піп...

Возний. Полно, довольно, годї, буде балакати. Тобі яке дїло до чужого хисту? Ходїм лиш до будущої моєї тещі.

VIII.

Петро (*сам*). Гірко менї слухати, що Терпилиху зоветь другий, а не я, тещею. Так Наталка не моя, Наталка, котору я любив більше всього на сьвітї, для которої одважовав жизнь свою на всї біди, для которої стогнав під тяжкою роботою, для которої скитав ся на чужинї і зароблену копійку збивав до купи, щоб розбогатїти і назвати На-

TULA-online.org

талку своєю вічно! І коли сам Бог благословив мої труди, Наталка тогді достаєть-ся другому!... О злая доле: Чом ти не такая, як других?

Та йшов козак з Дону, та з Дону до дому,
Та з Дону до дому, та й сїв над водою.
Та й сїв над водою, проклинає долю:
Ой доле-ж моя, доле, доле-ж моя злая!
Доле моя злая, чом ти не такая,
Чом ти не такая, як доля чужая?
Другим даєш лишне, мене ж обижаєш,
І що менї миле, і те однимаєш!...

IX.

(Микола вертає ся)

Петро. А що, Миколо? яка чутка?

Микола. Не успів нїчого і спитати. Лихий принїс возного з виборним. Та тобі б треба притаїтись денебудь. Наталка обіщалась на час сюди вийти.

Петро. Як же я удержусь не показатись, коли побачу свою милу!

Микола. Я кликну тебе, коли треба буде.

X.

(Наталка виходить, Петро ховає ся.)

Наталка (*виходячи поспішно*). Що ти

TULA-online.org

хотів сказати менї, Миколо? Говори швидче, бо за мною зараз збігають ся.

Микола. Нїчого. Я хотів спитати тебе чи ти справдї посватана за возного?

Наталка (*смутно*). Посватана. Що-ж робити! Не можна більше сопротивляти ся матері! Я і так скілько одвильовала ся і всякий раз убивала її своїм одказом.

Микола. Ну що-ж? Возний, не взяв його враг, завидний жених. Не бійсь, полюбить ся, а може і полюбивсь уже?

Наталка (*з докором*). Миколо, Миколо! Не гріх тобі тепер надо мною сьміятись? Чи можно менї полюбити возного або кого другого, коли я люблю одного Петра? О коли-б ти знав його, пожалїв би і мене і його.

Микола. Петра?...

Що за того Петруся
Била мене матуся.
Ой, лихо, не Петрусь!
Лице біле, чорний ус.

Наталка (*плачучи*). Що ти менї згадав! Ти роздираєш моє серце... О, я бідна... (*Помовчавши показує на ріку*). Бачиш Ворскло?... Або там, або нї за ким.

Микола (*показує в ту сторону, де сховав ся Петро*). Бачиш ту сторону? отже і в Ворсклї не будеш і журитись перестанеш.

TULA-online.org

Наталка. Ти, мені здаєть-ся, побувавши довго в городі, ошалів і зовсім не тим став, що був.

Микола. Коли хочеш, то я так зроблю, що і ти не та будеш, що тепер.

Наталка Ти чорт зна що верзеш. Піду лучше до дому. (*Іде.*)

Микола (*затримуючи Наталку*). Пожди. Одно слово вислухай, та й одвяжись од мене.

Наталка. Говори ж: що такеє?

Микола. Хочеш бачити Петра?

Наталка. Що ти? перехрестись! Де б то він узяв ся?

Микола. Він тут, та боїть ся показатись тобі, затим, що ти посватана за возного.

Наталка. Чому йому боятись? Нам не гріх побачитись: я іще не вінчана... Та ти обманюєш!

Микола. Не обманюю, приглядайсь... Петре, явись!

Петро. Наталко!... (*Обнимають ся.*)

Микола. Поблукавши мій Петрусь,
До мене опять вернувсь.
Ой, лихо не Петрусь!
Лице біле, чорний ус.

Петро. Наталко! в який час я тебе стрічаю!... Длятого тілько побачились, щоб на віки розлучитись.

TULA-online.org

Наталка. О Петре! Скілько слїз вилила я за тобою!... Я знаю тебе і затим не питаю ся, чи ти любиш мене, а за себе — божусь...

Микола. Об любови поговорите другим разом, иншим часом; а тепер поговоріть, як з возним розвязать ся.

Наталка. Не довго з ним розвязать ся: не хочу, не піду — тай кінці в воду.

Петро. Чи добре так буде? Твоя мати...

Наталка (*перебиваючи*). Моя мати хотїла, щоб я за возного вийшла заміж затим, що тебе не було; а коли ти прийшов, то возний мусить одступитись.

Петро. Возний — пан чиновний і богатий; а я не маю нїчого. Вам з матїрю треба підпори і защити; а я через себе ворогів вам прибавлю, а не поміч подам.

Наталка. Петре, не так ти думав, як одходив.

Петро. Я однаковий, як тогдї був, так і тепер, і скажу тобі, що і мати твоя не согласить ся проміняти богатого зятя на бідного.

Микола. Трохи Петро чи не правду говорить.

Наталка. Одгадую своє нещастя! Петро більше не любить мене, і йому нужди мало, хоч-би я і пропала. От яка тепер правда на сьвітї!

TULA-online.org

Підеш, Петре, до тієї, яку тепер любиш,
Перед нею мене бідну за любов осудиш.

Петро. Я другої не любив і любить не буду:
Тебе ж, моє серденятко, по смерть не забуду.

Наталка. Коли-б любив по прежньому, [то б не мав цурать ся,
Не попустив свою милу другому достать ся.

Петро. Люблю тебе по прежньому, не ду- [мав цурать ся!...
Не попущу мою милу другому достать ся.

Наталка. Я жизнь свою ненавижу, з серцем [не звладаю,
Коли Петро мій не буде, то смерть загадаю.

Петро. Коли вірно Петра любиш, так живи [для його!
Молись Богу, моя мила, не страшись нікого.

Обоє. Бог поможе серцям вірним пережити [муки;
Душі наші з'єдинились, з'єднинть і руки.

Микола. Так, Наталко! Молись Богу і надій ся од його всього доброго. Бог так зробить, що ви обоє не счуєтесь, як і щастя на вашій стороні буде.

Наталка. Я давно уже поклялась і тепер клянусь, що окрім Петра ні за ким не буду. У мене рідна мати, не мачуха, не схоче своєї дитини погубити.

TULA-online.org

Петро. Дай Боже, щоб її природна доброта взяла верх над приманою богатого зятя.

Наталка. Петре, любиш ти мене?

Петро. Ти все таки не довіряєш? Люблю тебе більше, як самого себе.

Наталка. Дай же мені свою руку! Будь же добрим і мені вірним, а я на вік твоя.

Микола. Ай, Наталка! ай, Полтавка! От дівка, що і на краю пропасти не тілько не здрігнулась, а і другого піддержує!... За се заспіваю тобі пісню про Ворскло, щоб ти не важилась його прославляти собою: воно і без тебе славне.

Ворскло річка невеличка,
Тече здавна, дуже славна
Не водою а війною,
Де Швед поліг головою.

Ворскло зріло славне діло,
Де цар білий, дуже сьмілий,
Побив вражу шведську силу,
Та насипав їм могилу.

Козаченьки з Москалями
Потішались над врагами;
Добре бились за Полтаву,
Всій Россії в вічну славу!

Петро. Отже ідуть...

TULA-online.org

Микола. Кріпись, Петре, і ти, Наталко! Наступає хмара і буде великий грім.

XI.

(Виходять возний, виборний і Терпилиха).

Виборний. Що ви тут так довго роздобарюєте?

Возний. О чом ви — тее то, як його — бесїдуєте?

Терпилиха *(увидївши Петра)*. Ох, менї лихо!

Наталка. Чого Ви лякаєтесь, мамо? Се Петро.

Терпилиха. Се Петро! Сьвят, сьвят, сьвят!... Відкіля він взяв ся? Се мара...

Петро. Нї, се не мара, а се я, Петро, і тїлом і душею.

Возний. Що се за Петро?

Виборний. Се мабуть той, що я Вам говорив, Наталчин любезний, пройдисьвіт, ланець.

Возний. Так ти, вашець, Петро? Чи не можна б — тее то, як його — убиратись своєю дорогою? Бо ти, кажеть-ся, бачить ся, здаєть-ся, між нами лишнїй.

Наталка. Чого-ж се він лишнїй?

Терпилиха. І відомо — лишнїй, коли не в час прийшов хати холодити.

TULA-online.org

Петро. Я вам ні в чім не помішаю. Кінчайте з Богом те, що зачали.

Нагалка. Не так то легко можна скончить те, що вони почали.

Возний. А по какой би то такой резонной причині?

Наталка. А по такій причині: коли Петро мій вернувсь, то я не ваша, добродію.

Возний. Однакож вашеці, проше, ви рушники подавали, сиріч — теє то, як його — ти одружила ся зо мною.

Наталка. Далеко іще до того, щоб я з Вами одружилась! Рушники нічого не значать.

Возний. Не прогнівай ся, стара. Дочка твоя — теє то, як його — нарушаєть узаконенний порядок. А понеже рушники і шовковая хустка суть доказательства добровольнаго і непринужденнаго єя согласія, бить моєю сожительницею, то в таковом припадці станете пред суд і заплатите пеню і посидите на вежі.

Виборний. О, так! о, так! Зараз до волостного правленія, та і в колоду.

Терпилиха. Батечки мої, умилосердітесь! Я не одступлю од свого слова. Що хочете, робіть з Петром, а Наталку про мене звяжіть і до вінця ведіть.

TULA-online.org

Наталка. Не докажуть вони сього. Петро нїчого не виноват, а я сама не хочу за пана возного: до сього силою нїхто мене не принудить. І коли на те йде, так знайте, що я вічно одрікаюсь од Петра і за возним нїколи не буду.

Микола. Що тепер скажуть?

Виборний. От вам і Полтавка! Люблю за обичай!

Терпилиха. Вислухайте мене, мої рідні! Дочка моя до сього часу не була такою упрямою і сьмілою; а як прийшов (*показує на Петра*) сей шибеник, пройдисьвіт, то і Наталка збожеволїла і зробилась такою, як бачите. Коли ви не випровадите відсїля сього голодранця, то я не ручаюсь, щоб вона і мене послухала.

Возний і виборний (*разом*). Вон, розбишако, із нашого села зараз! і щоб і дух твій не пах! А коли волею не підеш, то туда запроторимо, де козам роги правлять.

Петро. Утихомиртесь на час і слухайте мене. Що ми з Наталкою любили ся, про те і Богу і людям їзвістно; а щоб я Наталку відговорював іти заміж за пана возного, научав дочку не слухати матери і поселяв несогласіє в семї — нехай мене Бог накаже! Наталко, покори ся своїй долї: послухай ма-

TULA-online.org

тери, полюби пана возного і забудь мене на віки! (*Відвертає ся і отирає слези*).

Всі показують співчутє зо смутком Петра, навіть і возний.

Терпилиха (*тихо*) Добрий Петро! Серце моє против волї за його вступаєть-ся.

Наталка плаче, возний задумує ся.

Виборний. Що не говори, а менї жаль його.

Микола. На чім-то все се окошить ся?

Возний (*до Петра*). Ти, вашець — тее то, як його — куди тепер помандруєш?

Петро. Я ішов в Полтаву; а тепер піду так, щоб нїколи сюди не вертатись.. Іще пару слів скажу Наталцї. Наталко! Я для тебе оставив Полтаву і для тебе в дальнїх сторонах трудив ся чотири годи; ми з тобою виросли і згодовали ся вкупі у твоєї матери: нїхто не воспретить менї почитати тебе своєю сестрою. Що я нажив, все твоє: на возьми. (*Виймає з-за пазухи завинені в платок гроші*). Щоб пан возний нїколи не попрекнув тебе, що взяв бідну і на тебе іздержав ся. Прощай! шануй матїр нашу, люби свого суженого, а за мене одправ панахиду...

Наталка. Петре! нещастя моє не таке, щоби грішми можна од його одкупитись: воно (*указує на серце*) тут! Не треба менї грошей твоїх, вони менї не поможуть. Та бі-

TULA-online.org

дою нашою не потїшать ся вороги наші . . . і моєї жизни кінець не далеко. (*Склоняє ся на плече Петрови.*)

Терпилиха (*підбігаючи і однимаючи Петра*). Петре!

Наталка (*обнимаючи Петра*). Мамо, кого ми теряємо!

Микола (*до Виборного*). А тобі як він здаєть-ся?

Виборний. Такого чоловіка, як Петро, я з роду не бачив.

Возний (*ступаючи на перед*). Розмишлял я предовольно, і нашел, що великодушний поступок всякиї страсти в нас пересиливаєть. Я — возний, і признаюсь, що од рожденія моєго разположен к добрим дїлам; но за недосужностію по должности і за другими клопотами доселї нї одного не здїлав. Поступок Петра, толико усердний і без примісу ухищренія, подвигаєть мене на нижеслїдующее . . . (*До Терпилихи*). Ветха деньми! благословите ли на благоє дїло?

Терпилиха. Воля ваша, добродїю! Що не зробите, все буде хороше: Ви у нас пан письменний.

Возний. Добрий Петре і бойкая Наталко, приступіте до мене! (*Бере їх за руки, підводить до матери і говорить*). Благослови дїтей своїх щастям і здоровєм. Я одказуюсь

TULA-online.org

од Наталки і уступаю Петру во вічноє і потомственноє владїніє з тим, щоб зробив її благополучною. (*До зрітелїв*). Поєлику же я возний, то по привілеґії, статутом менї наданной, заповідаю всїм: „де два бють ся, третїй не мішайсь!“ і твердо памятовать, що насильно милим не будеш.

Петро і Наталка (*обнимають матїр*). Мати наша рідная, благослови нас!

Терпилиха. Бог з'єдиняєть вас чудом, нехай вас і благословить своєю благостію.

Микола.. Оттакові-то наші Полтавцї! Коли дїло піде, щоб добро зробити, то один перед другим хапають ся.

Виборний. Наталка — по всьому Полтавка, Петро Полтавець, та й возний, здаєть-ся, не з другої ґубернїї.

Петро. Наталко! Тепер ми нїколи не розлучимось. Бог нам поміг перенести біди і напасти. Він поможе нам вірною любовію і порядочною жизнію бути приміром для других і заслужити прізвище добрих Полтавцїв. Заспівай же, коли не забула, свою пісню, що я найбільше люблю.

Наталка. Коли кого любиш, того нїчого не забудеш. (*Цїлує Петра і співає*)

Ой, я дївчина Полтавка,
А зовуть мене Наталка,

TULA-online.org

Дівка проста, не красива,
З добрим серцем, не спесива.
Коло мене хлопці вють ся,
І за мене часом бють ся,
А я люблю Петра дуже,
До других менї байдуже.
Мої подруги пустують
І зо всякими жартують,
А я без Петра скучаю
І веселости не знаю.
Я з Петром моїм щаслива,
І весела і жартлива;
Я Петра люблю душею,
Він один владїє сю.

Хор.

Начинаймо веселить ся,
Час нам сльози осушить;
Доки лиха нам страшить ся,
Не до смерти в горї жить.
Нехай злиї одні плачуть,
Бо недобре замишляють,
А Полтавцї добре скачуть
І на зло другим гуляють.
Коли хочеш буть щасливим,
То на Бога полагай ся,
Перенось все терпіливо,
І на бідних оглядай ся!

(Заслона).

TULA-online.org

Загальна бібліотека
Я. Оренштайна в Коломиї.

Голоси преси.

„Неділя“ з дня 29. цьвітня 1911. ч. 18. пише: Др. Іван Раковський: Психольогія: Начерк науки про людську душу. (Загальна Бібліотека чч. 44—47.) Галицька накладня Якова Оренштайна в Коломиї. Стор. 208. Ціна 1 К. 20 сот. Треба бути вдячним рухливому видавництву „Загальної Віблїотеки“, що дало товчок до написаня сього популярного підручника психольогії, а дрови Раковському. що сеї праці підняв ся та її виконав із старанністю, яку проявив він уже нераз у своїх популярно-наукових писанях з обсягу природних наук. Задачею поклав собі наш автор подати короткий популярно-науковий нарис науки психольогії; при тім постановив він не виступати зі своїми особистими поглядами, а навпаки, по змозї старати ся подавати безсторонне пояснене тих явищ, якими займаєть ся наука психольогії, а попри се зілюструвати погляди важнїйших учених в сїй области науки, даючи осьтак образ сучасного змісту сеї дисципліни.

TULA-online.org

Ціль сю — о скільки неспеціяліст може судити — автор осягнув. Поборовши справді великі трудности язикові і стилїстичні, які стають перед кождим, котрий береть ся висловлювати в нашій мові думки й понятя з обсягу науки, яка ще в нашій мові не виробила собі відповідних словесних знарядів. Дуже можливо, що не всї терміни автора приймуть ся; на кождий випадок він — побіч дра Копача — належити-ме до тих, котрі клали перші основи під нашу фільософічну, зосібна-ж психольогічну трімінольогію. Псохольогія д-ра Раковськоко (а властиво перша частина психольогії, бо друга — психольогія почувань — ще жде своєї черги) читаєть ся гладко і певно буде корисним підручником для інтелїгента, котрий не хоче відгородите себе в своїй спеціяльности, а навпаки бажає вдержати неминучий контакт з вислїдами й висновками повітної науки про духові явища; рівночасно-ж буде вона бажаним помічником наших гімназияльних учителїв і учеників. Бо одним і другим важко „дати собі раду“ з фільософічною пропедевтикою, коли нема відповідних підручників. Розуміють ся, спеціяліст-учитель зможе, поручаючи сю книжечку своїм ученикам до лєктури, спростувати тих кілька недокладностий, які через недогляд туди попались. Так напр. спростує він погляд, буцїм-то Спіноца

TULA-online.org

(стор. 31.) був фільософом материялїзму, і то в значінню такім, як „наслїдники“ (?) його Біхнер, Молєшот і др. Тай спростує недогляд у представлюваню психофізичного закона Фехнера (виїмок представлений там як правило). В другім виданю, якого сїй гарній книжцї щиро бажаємо, сї дрібні недогляди можна буде усунути, а коли книжка буде ще доповнена другою частиною, то наша суспільність, а передовсїм наша молодїж, дістане з рук дра Раковського першу повну і — розмірно оригінальну книжку про духові явища. Ст. Г.

Фрідріх Нїцше. Так мовив Заратустра. Книга для всїх і для нїкого. Переклав Лесь Гринюк. (Загальна Бібліотека чч. 22—25, 38—39, 57—59). Галицька Накладня Якова Оренштайна в Коломиї. Нарештї дістали ми в нашій мові переклад голосного твору нїмецького поета-фільософа. Не помилились мабуть, коли скажемо, що „Так мовив Заратустра“ — найвеличавійший вислів романтизму у фільософії, того романтизму, котрий рїжними шляхами і стежками втискаєть ся в наш сьвітогляд, заплоднюючи етичні й культурні вартости сучасної людини. Можна з ним згоджуватись, або осуджувати його. Одначе до сього і до того треба передовсїм пізнати його і осьвідомити собі складники його в нашім думаню і дїланю. Тому не можна не

TULA-online.org

радувати ся, що врешті знайшов ся у нас перекладач сього капітального твору, і то перекладач незвичайно старанний і тактовний — так єсть: тактовний. Бо треба прочитати тільки кільканайцять сторінок оригіналу тай розглянутись у перекладах його на иньші мови (напр. на польську), щоб зрозуміти, якого такту язикового треба, щоб не попасти в манірний тон та замість елементарно-сильної мови оригіналу не дати штучної „архаїзуючої“ паперової цьвітки, або такого потоку слів і речень, який ображати-ме читача своєю шмоківською бомбастичністю. Одну і другу небезпеку обминув п. Лесь Гринюк і дав нам справдї гарний переклад. Кілько воно його праці коштувало, зрозуміє тільки той, хто сам коли небудь пробував перекладати бодай кілька речень з мови Нїцше на иньшу мову, з'осібна-ж на нашу. Треба самому буту артистом і треба самому з жерела нашої мови черпати (а не вдоволятись тим шкільярським жаргоном, який розтарборюєть ся в нашій шкільній лїтературі і в значній частинї галицької преси), щоби мати змогу дати такий переклад „Так мовив Заратустра“, який дав нам отсе Лесь Гринюк. — Ст Г.

115—120. Барвінський Олександер, Спомини з мого життя, II.
121—123. Кобилянська О., Земля I, повість.
124—126. Кобилянська О., Земля II, повість.
127—128. Шов Б., Цезар і Клеопатра, драма.
129. М. Вовчок, Не до пари, Два сани й инші оповід.
130—134. Маковей О., Залісся, повість.
135—139. Коницький Ол., У гостях добре, дома ліпше, повість.
141—142. Федькович Ю., Довбуш, трагедія.
143—144б. Федькович Ю., Оповідання.
145. Гринюк Лесь, Весняні вечері, новелі.
146. Леся Українка, Оргія, драматична поема.
147. Федькович Ю., Так вам треба, фарс.
148. Федькович Ю., Як козам роги вправляють.
149—149а. Шевченко Т., Музика, повість.
150. Кропивницький М., По ревізії, комедія в 1 дії.
151—151а. Шевченко Т., Артист, повість.
152—153. Карпенко-Карий, Бурлака, драма.
154. Бобикевич О., Настоящі, комедія в 1 дії.
155—156. Шевченко Т., Гайдамаки, поема.
157. Федькович Ю., Люба—згуба, повість.
158. Шніцлер, Артур, Лайтнант Густль, новеля.
159—160. Левицький-Нечуй Ів., Пропащі, повість.
161. Кобилянська Ольга, Битва, нарис.
162. Підмогильний В., В епідемічному бараці, нарис.
163. Кобилянська Ольга, Природа, новеля.
164—165. Платон, Оборона Сократа, переклав В. Кміцикевич.
166—167. Карпенко-Карий, Житейське море, комедія.
168—170. Єфремов С., М. Коцюбинський (Літер. характер. укр. письм. III).
171. Маркс Карл, Наймана праця й капітал.
172—173. Мирний Панас, Лихі люде, повість.
174—176. Дорошенко Дм., П. Куліш (Літ. хар. укр. письм. IV).
177—179. Містраль Фред., Спогади й оповідання.
180—182. Коцюбинський М., Fata morgana.
183—184. Костомаров М., Дві руські народности.
185—187. Бойко В., Марко Вовчок (Літ. хар. укр. письм. V).
188—189. Ромен Роллян, Вовки, револ. драма.
190. Коцюбинський М., Лялечка, Поєдинок (оповідання).
191—192. Коцюбинський М., На віру и инши оповідання.
193. Коцюбинський М., П'ятиелотник, Помстився, Хо.
194. Коцюбинський М., Для загального добра, оповід.
195—196. Коцюбинський М., Пе-коптьор, Посол від чорного царя, Відьма (оповідання).
197. Коцюбинський М., По-людському і цілов'яз, оповід.
198. Коцюбинський М., Дорогою ціною, оповідання.
199—201. Франс Ан., Злочинство Боннара.
202—203. Ромен Роллян, Дантон, револ. драма.
204—205. Дорошенко Дм., Костомаров (Літ. хар. укр. письм. VI).
206—207. Єфремов С., Карпенко-Карий (Літ. хар. укр. письм. VII).
208. Мирний П., Серед степів, оповідання.
209. Мирний П., Лихо давне й сьогочасне, повість.
210—211. Мирний П., Як ведеться — так і живеться.
212. Васильченко С., Талант, повість.
213. Коцюбинський М., Ковінне Вишні.
214—215. Карпенко-Карий, Сава Чалий, трагедія.
216—219. Єфремов С., Левицький-Нечуй (Літ. хар. укр. п. VIII).
220—221. Леся Українка, Лісова пісня, драма.
222—223. Леся Українка, Кассандра, драма.
224—225. Леся Українка, Камінний Господарь, драма.
226. Леся Українка, Адвокат Мартіян, драма.

TULA-online.org

TULA-online.org

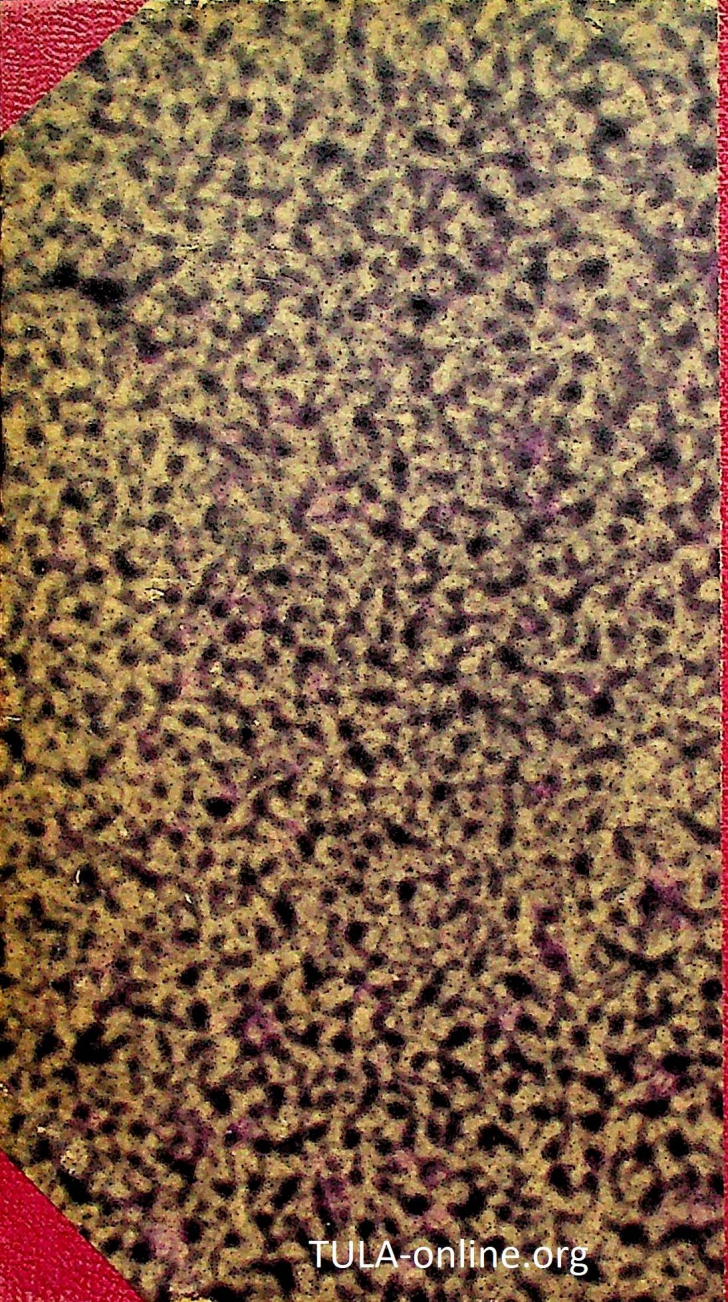
TULA-online.org